

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère <1543-1623>

Mogvntiæ, 1617

Cap. 1. De furto,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78477](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78477)

item commutativam: aliorum porro simoniae, contra Religionis virtutem: aliorum demum iniusta illationis damni contra iustitiam siue commutativam siue distributivam. Vnde dicendum nobis est primo de furto: secundo, de avaritia: tertio de acceptione personarum: quarto, de yfura: & quinto de simonia. Iniusta autem illatio damni (quae species est ab his distincta proprio nomine carens) non requirit considerationem distinctam ab ea quae traditur de restitutione ex iniusta acceptione: de qua tam in genere quam in specie sufficienter dictum videtur in memorato lib. 10.

CAP. I.

De furto.

SUMMARIVM.

- 5 Definitio furti.
- 6 Iusta acceptio rei alienae non induit rationem furti.
- 7 Nec item acceptio rei propria ab alio detenta: qua tamen ut licita sit, requirit sex conditiones.
- 8 Quid eadem concurrentes operentur.
- 9 Violentia duplex, ex qua alieni acceptio potest rapinae rationem habere.
- 10 De consensu domini excusante à ratione furti acceptionem rei alienae.
- 11 Furti diuisio in simplex & aggravatum peculiari circumstantiâ.
- 12 Huius quatuor species assignantur sacrilegium, peculatus, abigeatus: & plagiatu.
- 13 Quae assignantur etiam rapina. & aggravant mortaliter.
- 14 Furtum est peccatum suo genere mortale: cuius tamen, non solum rapina, sed etiam alij mortales.
- 15 Quando in eo excusatio à mortali ex parvitate materiae habeat, vel non habeat locum.
- 16 De tali parvitate quatenus iudicari possit.
- 17 Quid alij de ea determinent.
- 18 Nihil de eadem secundum se determinari certo potest; in ordine ad personam autem, consideratis duabus circumstantiis, potest.
- 19 Quid in particulari possit determinari habita ratione diversitatis personarum, quibus surripiuntur sua.
- 20 Per imperfectionem iniustitiae voluntatis domini, furtum rei de se notabilis domesticorum, aut amicorum potest à mortali excusari.
- 21 Casus aliquot probabiliter excepti.
- 22 Quando per furtum parva pervenientia ad notabilem quantitatem, contingat mortale committi.
- 23 Quando contingat peccatum mortale committi per minima à pluribus ita commissa, ut notabile datum alicui irrogetur.
- 24 Poena quae propter furtum incurritur.

DE furto agitur in Decreto Gratiani, 14. quaest. 5. & 6. & in Decretalibus, tit. De furtis, & à D. Thoma interpretatis; ipsius 2.2. quaest. 66. à Soto lib. 5. De iustitia & iure, qu. 3. à Medina in Cod. De restitutione, qu. 4. à Summularijs in verbo Furtum, à Navar. in Ench. cap. 17. in initio, & à plerisque recentioribus.

Inquirendum est autem primo, quid sit furtum: secundo, quotuplex sit: tertio, quale peccatum sit: quarto, quomodo iudicandum sit de quantitate ex qua est peccatum mortale: quinto, quae poenae per ipsum incurrantur. Addendum esset sexto, quo modo ipsum committatur tum in impositione & solutione gabellarum, tum in venatione, piscatione lignatione, de pastu animalium, ludo, & retentione inventorum, nisi id iam esset satis notum ex dictis de iisdem, in libro decimo tract. 4. cap. 4. cum actum est de obligatione quam inducunt ad restitutionem.

QVÆSTIO I.

Quid sit furtum.

5. Inter alias, vna est furti definitio plurium Doctorum calculus comprobata, teste Petro à Navar. in lib. 3. De restitutione cap. 3. num. 20. nempe vsurpatio dolosa rei alienae,

inuito domino; siue, Acceptio iniusta rei alienae, absque vi quidem, sed sine consensu domini. Per cuius primam particulam, acceptio, rejicitur. Tum contractatio rei alienae absque animo illam sibi accipiendi, aut utendi eam inuito domino; ut quando quis eam tantum per iocum occultat: vel eam accipit, ut praerueat latronibus: Tum etiam iniusta damni illatio per incendiū & eiusmodi alia: quae ut non sunt acceptiones proprie, ita nec sunt proprie furta. Indeque est, quod is qui alterius hominum vel fata combussit, non dicatur illa furatus esse. Tum demum iniusta retentio rei debitae, quae non est acceptio, sed mora iniusta reddendi alteri illud, quod ad ipsum spectat.

Per secundam vero particulam, iniusta, excluditur à ratione furti ea acceptio rei alienae, quae fit domino illius iniuste, seu contra rectam rationem inuito: ut accidit cum quis alienum accipit ad praestandum in quod dominus praestare tenetur, vel ad evitandum id quod ille tenetur evitare. Vnde qui occulte aufert ab alio rem quam iniuste retinet, ut eam restituat illi ad quem pertinet, non committit furtum; ut nec ille qui libros haereticos comburit, occulte detractos ei cui non permittitur illis uti; aut qui gladium aufert ei, qui alioqui interfecit, est aliquem. Idem iudicium est cum vxor clam accipit pecuniam mariti ne perdat eam ludendo.

Aduerte vero in hac re non sufficere, ut dominus illud ad quod faciendum res ipsius accipitur, teneatur facere tantummodo tanquam melius bonum: sed requiri ut sub peccato mortali facere teneatur siue ex charitate, siue ex iustitia. Neque enim ad faciendam elemosynam, ad quam quis non tenetur, licet bona ipsius accipere, prout habetur ex capit. Forte, 14. quaest. 5. licet vero, iuxta D. Thomam 2.2. quaest. 14. art. 7. accipere ad faciendam elemosynam extreme, aut grauius indigentibus, cui aliter subueniri non potest: cum obligatio ad eam, tunc fit sub mortali; iuxta communem doctrinam de obligatione praeccepti de elemosyna dati, quam persecuti sumus in praeced. lib. 4. ca. 2. o. Qua tamen in re cauendum est, ne is a quo talis res accipitur inde constitutur in pari necessitate: quia cum melior est conditio possidentis, fiet ei iniuria. Similiter cauendum est, atque ita agendum ut scandalum euitetur.

Circa tertiam particulam, rei alienae, notanda sunt duo. Alterum, nomine rei, in ea comprehenditur non modo alienum, quod quis sibi vsurpat, illud integre lucrificandi gratia: sed etiam quod tantum gratis illo utendi, aut illud possidendi inuito domino. Quod attingens Ludouicus Molina De iustitia & iure tract. 2. disput. 181. num. 7. in fine; inde consequenter, tum alia, tum haec infert. Primo, quod si quis habeat rem locatam ad certum vsuum, vel certum tempus, & ea utatur ad alium vsuum, aut per longius temporis spatium, inuito domino, furtum committat ea contractatione. Secundo, si creditor utatur pignore, aut depositarius re deposita inuito domino. Tertio, si quis alterum, ipso inuito, priuè possessione rei quam obtinet, etiam si non sit eiusdem dominus: ut si quis auferat pignus de potestate creditoris, aut rem locatam de potestate locatarij: aut rem depositam de potestate depositarij, aut custodis. Ad quae facit, quod ex lege lex creditoris ff. De furtis: nomine rei alienae veniat non tantum ea, cuius quis habet dominium: sed etiam ea cuius habet custodiam, vel vsu fructum, vel quam accipit in depositum, vel in pignus.

De acceptione facta in compensationem.

Alterum circa eandem particulam notandum est, per eam à ratione furti excludi acceptionem rei proprie, vel quae putatur propria, vel iure deberet esse propria. Nam ea non est furtum, iuxta legem, Si is qui rem, ff. De furtis. Sic enim furtum non fuit, quod Hebraei retinuerunt sibi, accepta ab Aegyptijs, quia fuerunt sua: utpote concessa ipsis ab omnino Domino Deo ex cap. 11. & 12. Exodi: ipsisque debita pro obsequijs quae Aegyptijs praestiterant, & pro iniusta oppressionem quam ab illis pertulerant. Vnde Sapient. 10. dicitur. Et reddidit iustis mercedem laborum suorum.] Et infra: Ideo iusti tulerunt spolia impiorum, &c.] At tamen si quis rem propriam ab alio iniuste detentam accipiat propria auctoritate, etiam occulte, peccat ut plurimum contra iustitiam legalem: hoc nimirum nomine, quod ipse vsurpet iudicium

rei pro-

rei proprie pratermissio iuris ordine prout notat D. Thomas 2.2. quæst. 66. art. 5. ad 1. Dixi, vt plurimum: quia si sex conditiones adhibet, id potest sine peccato fieri, vt sentiunt Angelus, & Sylu. in verbo Furtum: in l. n. 40. & hic nu. 17. Caiet. ad ci. D. Thoma locum, Sotus in 5. De iustitia & iure quæst. 3. art. 3. ante 2. argumētum, Nauar. in Enchir. cap. 7. num. 112. & aliquot sequentibus, Couarr. plures alios citans, in lib. 1. variarum resolut. cap. 2. num. 14. ver. 4. & in seq. num. 15. Eorum etiam meminimus in præced. lib. 10. num. 258. tract. 3. de iis paulo plenius hic dicendum videtur.

Prima igitur est, vt accipienti certo constet rem esse suam: sibi que debet ex iustitia: si enim id dubium esset cum in dubio melior sit conditio possidentis, non posset eam accipere, nec item si deberetur tantum ex gratitudine. Quod vtumque confirmatur: quia sicut tunc is qui rem possidet non tenetur eam dare nec totam, nec quoad partem, & illam autem ei, contra iustitiam est.

Secunda, vt accipiens merito existimet, se non modo petitione facta debitori: sed nec iudicis autoritate commode recuperare posse illud quod sibi debetur, vt si desint ei probationes, aut debitor sit potens, quem iudices soleant timere, adeo vt periculum sit ne ex eo timore, aut ex ignorantia, vel alia causa, ille qui occurrit, iniustam ferat sententiam: vel necessarii sint magni sumptus, aut labores, & molestie ad debitum ipsum via iuridica recuperandum, aut timetur aliqua iactura honoris, aut amissionis amicitie: inquit cum debitore, aut alterius damnum modo, tamen tali sint alicuius momenti, habita ratione rei de qua agitur.

Tertia est, vt ipse accipiens caueat ne alij ex tali acceptione patiantur detrimentum, vt serui, & qui debuerunt rem que accipitur custodire: quia nemo debet cum alterius iniuria, vel iactura locupletari ex Reg. 48. iuris in 6. Vnde etiam intelligitur non debere compensationem fieri: ex re aliena apud debitorem deposita, aut ei commodata vel tradita in pignus: aut qua per furtum, vel usuram, aliumve simile modum, quo dominum non acquiritur, accepit: quia restituenda erit ad reddendum verum dominum indemnem.

Quarta, vt idem curet ne alter à quo accipitur, vel heredes ipsius denuo restituere compellantur: vel etiam vitra restituant putantes se ad id teneri: vel certe cum peccati conscientia, restituere omittant. Secus enim faciens, peccat saltem contra charitatem proximo debitam.

Quinta est, ne accipiatur amplius quam debeatur: quod erit facilius si compensatio fiat in re eiusdem speciei cum ea que debetur, nempe in pecunia aut tritico, si debeatur pecunia aut triticum: & sic de cæteris.

Sexta, vt vitetur periculum ne tota res pateat, vnde sequatur detrimentum in fama, quam non licet prodigere: aut etiam scandalum vel perturbatio aliqua oriatur in rebus, ob quam causam ex Scoto loco cit. non licet vti aperta vt in tali recuperatione suæ rei: sed ea debet occulte fieri.

Quibus conditionibus concurrentibus datur cum executione à peccato, excusatio ab excommunicatione lata in reitentes talem rem, & ab obligatione respondendi aperte, & sine amphibologia, inquisitioni facte à iudice ad ipsos detegendos: quoniam tam hæc, quam illa præsupponit acceptiōem iniustam, que rescandenda sit restitutione. Hinc, vt habet Molina in sequen. disput. 691. num. 11. sub finem, in tali casu iurare potest is qui fecit compensationem, se nihil scire subintelligendo quod teneatur confiteri: quia & sensus verus est: & si is exprimeretur, rectus Iudex diceret, se non alio modo interrogare.

Porro rem suam iniuste detentam vsurpans propria autoritate propterea non peccat contra iustitiam legalem positam conditionibus ante traditis: eo quod tunc, non dicat quid ius sibi, sed exerceat ius naturale quod subuenit ipsi habenti ius humanum plane impeditum quemadmodum notat Armilla in verbo Furtum, num. 5. Dixi (iniuste detentam quoniam ex doctorum consensu, teste Molina in præced. disput. 690. concl. 2. quando aliquis rem suam accipit clam ab eo qui illam iusto titulo detinet, neque adhuc tenetur eam reddere, furtum committit aliquo modo: nempe quatenus legitimum detentorem priuat iure quod habet adhuc eam retinendi, & commoditate quam iure potest ex illa percipere: vnde tenetur illum restituere indemnem: adeoque restituere totum lucrum illi cessante.

fans aut damnum ex eo emergens, quod talem rem iniuste accepit.

De acceptione violenta, ac de facta cum consensu domini.

Per particulam, absque vi, excluditur rapina que cetera posita in definitione habet quidem communia cum furto, sed est species ab eo distincta ratione violentie per quam perficitur: prout annotarunt D. Thomas in 1. quæst. 66. art. 4. & Caiet. ibidem, ac Scotus in cit. quæst. 3. art. 2.

Aduerte autem quod cum duplex sit violentia, ex cap. Maiores. De baptismo: altera absoluta, cum quis renitens nec consentiens cogitur aliquid facere: aut ipso renitente nec consentiente aliquid ei eripitur, altera conditionata, cum quis iniuste: metu cogitur consentire, & facere aliquid, quod seculo eodem metu non faceret. Aduerte, inquam, violentiam hanc, sicut & illam, posse sufficere ad rapinæ rationem: quia quantumuis in ea ob exhibitum consensum detur voluntarium simpliciter, nihilominus secundum quid ob coactionem per quam (licet minus proprie quam prior) nomen & definitionem violentie obtinet sufficienter ad constituendam speciem rapinæ distinctam à specie furti.

Per particulam denique, sine consensu domini, excluditur acceptio rei alienæ per consanguineum vel amicum veri domini, facta sub illius rati habitatione. Item acceptio vsuraria & alia quecumque est illicito contractu libero: quia cum absolute fiat de consensu contrahentium, non debet censi furtum proprie, etiamsi in ea interueniat aliquid inuoluntarij: ex quo rationem iniuriæ habens, inducit obligationem ad restitutionem. Eius generis sunt supergressiones & circumuentiones de quibus in priori ad Thellal. ca. 4. illis verbis: Et ne quis supergrediatur & circumueniat fratrem suum in negotio. Quas quidem aliquid inuoluntarij habere constat: propterea quod damnum patiens in eis, ideo patitur, quod ignoret iniustitiam, vel si cognoscat consentit pressus necessitate, aut metu aliæ ratione compulsus. Ex quibus patet, quid sit tenendum de plerisque vendicibus aut locatibus supra iustum pretium, vel ementibus aut conducen- tibus in iustum.

Aduerte obiter ex doctrina quam Sylu. in verbo Furtum quæst. 1. confirmat, cum qui rem alienam accipit credendo dominum si adesse id permittitur, si quidem iusta subsit causa credendi, excusari à peccato furti, non autem si vel nulla talis causa subsit, vel tantum incerta: cum in dubio presumendus sit dominus iniustus, nec consentire (cum nemo censetur velle sua esse prædæ exposita) etiamsi vident rem suam auferri, non contradicat: idque ex timore, vel ex verecundia faciat. Quod addo, quia non contradicens cum liberrime potest, censetur consentire in acceptiōem.

QUESTIO. II. Quot duplex sit furtum.

Missis alijs furti diuisionibus que videri possunt apud Syluestrum in verbo Furtum, quæ et apud M. dinam in qu. 4. De rebus restituendis circa principium: ac Ludouicū Molinam De iustitia & iure to. 1. tract. 2. disput. 648. dicitur attigisse sufficiet que ad Confessarij institutionem alicuius momenti esse videtur. Vna est sumpta ex parte subiecti seu iuris, in materiale tantum, & in formale tantum, & in materiale simul & formale. Si enim accipiens rem alienam, probabiliter credat dominum illius non fore inuitum, reuera tamen is iniustus sit, committit furtum tantummodo materiale. Sin credat dominum fore inuitum, nec tamen iniustus sit, committit furtum formale tantum: cum autem & dominum inuitum esse crediderit, & reuera is fuerit iniustus, committit furtum quod simul est materiale, & formale. Atque materiale tantum, excusatur à culpa, non item formale tantum, vt nec materiale simul & formale: quia in illo perinde atque in hoc adest peruersa voluntas, que abest à furto primi modi.

Alter a diuisio est sumpta ex parte obiecti scilicet rei alienæ, que surripitur, in illa, quod ipsum furtum non est simplex sibi vendicat: & in ea que peculiare habent nomen, & furtum simpliciter dictum, peculiari quadam circumstantia aggrauant sicut Diuus Thomas attigit secund. de q. 66. art. 6. ad 2.

Sunt autem quatuor, quorum primum dicitur sacrile-

GINAL
RAXIS
RJP
V

12.

gium & contingit quando surripitur res sacra, vt calix vel alia ad sacrificium peragendum instituta, vel alias cultui diuino mancipata. Idque siue surripitur ex loco sacro, siue ex profano, iuxta cap. Quisquis 17. quæst. 4. traditq; Nauar in Euchir. cap. 6. num. 4. idem sentiens, cum res non sacra surripitur ex loco sacro, ante eum sensit Medina in cit. quæst. 4. habeturque adhuc ex eodem cap. Quisquis, ac deduci potest ex cap. Quid ergo. 233. quæst. 4. Quis vero locus censendus sit sacer traditum est in præcedenti libro 22. cap. 3. num. 36. Secundum peccatum dicitur peculatus, & est furtum de re publica, vt de arario factum: cuius mentio est in citato cap. Quid ergo, & in iure ciuili. ff. habetur titulus Ad legem Iuliam peculatus. Tertium nuncupatur abigeatus, & est cum de gregibus qui pascuntur, aliquid surripitur. De quo in iure ciuili Digestis est etiam titulus De abigeis. Quartum tandem dicitur plagiatus, & est cum quis alienum mancipium suscipit & celat: ex lege Eum qui ff. Ad legem Flauiam De plagiariis. Item cum quis seruo alieno persuaserit, vt à domino dominave fugiat, ex lege sequenti: aut alienos liberos surripuerit, ex lege finali Cod. eodem titulo. Plura de his Molina in eodem tract. 2. disput. 684. quæ relinquentur ei qui volet apud ipsum videnda.

13. Aduerte autem in eisdem species rapinam pariter distinguere posse, prout notatum est à Soto lib. 5. De iustitia & iure, quæst. 3. art. 1. Nam vt ex ad furtum pertinent non intercedente violentia: sic quando violentia interuenit, pertinent ad rapinam. Aduerte præterea, quod tales circumstantiæ furto simplici superaddant notabilem turpitudinem ob quam in confessione exprimi debeant. Eam enim talem esse, quæ sufficiat ad immutandum Confessarij iudicium, patet ex eo, quod sufficiat ad ferendam iustam sententiam mortis in foro externo, ex D. Thoma socio paulo ante citato.

Q V A S T I O I I.

Quale peccatum sit furtum.

14. Quid furtum sit peccatum mortale ex genere suo, nemo est qui dubitet, cum per illud charitas lædatur, iustitia violetur, pax & tranquillitas reipub. perturbetur: conseruetque præcepta decalogi dari dejs quæ ad æternam salutem sunt necessaria, iuxta illud Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi serua mandata.] Quibus adde apertum D. Pauli testimonium in prior ad Corinth. cap. 6. nonentis fures & auros inter eos qui regnum Dei non possid. bunt.

Iam si furtum cum rapina conferatur, illud mortale est hac leuius, ex D. Thoma. 2. 2. quæst. 66. art. 9. Et patet, quia rapinæ inest violentia, quæ in vsurpatione rei alienæ aggravat iniustitiam. Sin autem conferatur cum peccatis mortalibus quæ committuntur contra alia Decalogi præcepta, leuius etiam est illis, atque adeo genere suo minimum mortalium: sicut bona pecuniaria in quibus per ipsum proximus læditur, sunt omnium infima. Videri potest Sotus lib. 5. de iust. & iure quæst. 3. art. 3. Vbi quoque illius additi genere suo, rationem reddit, quod furtum non nunquam possit ex circumstantia esse grauius aliis mortalibus: quod quando contingat cognosci poterit per documenta tradita in præced. libro. 14. præsertim cap. 1. & 3. Illud vero quod habetur in Prouerb. cap. 6. Non grandis, est culpa, cum qui furatus fuerit. Illud inquam cum Soto ibidem ad 3. possumus congruenter ante habitis, intelligi re propterea dictum esse, quod furtum inter mortalia, sit minimum.

15. Iam vt in alijs peccatis, sic in isto imperfectio actus ex materiæ paruitate, vel defectu plenæ deliberationis excusat à mortali, iuxta ea quæ dicta sunt in præced. libro 15. cap. 5. vnde ex communi Doctorum sententia teste Petro à Nauarr. lib. 3. de restitutione cap. 1. num. 29. Si quis rem modicæ quantitatæ seu modici valoris surripiat, non erit reus mortalis culpæ: immo tam modica quantitas esse possit vt ne venialis quidem culpæ reus censeretur ex Medina in Cod. De rebus restit. quæst. 4. sub finem. Vbi & rationem reddit: quia licet damnum aliquod per tale furtum irrogetur, illud tamen dominus aut habet pro nihilo, aut habere probabiliter præsumitur, itaut nihil sit, cur ipso inuito contingere existimari debeat.

Quod in parua etiam quam it. ut et non nunquam sit peccatum mortale.

S E C T I O P R I O R.

Concedendum est nihilominus, quod etiam si minimi valoris sit res quæ surripitur, furtum esse mortale si adfuerit arripus surripendi in quantitate & valore notabili, vt si quis, cum furaretur calculos habuit animum furandi nummos aureos: non enim id quod furto ablatum est, sed mens furantis attenditur, vt ex D. Hieronymo habetur 14. quæst. 6. cap. finali. Idem dicendum esse de illo qui sapius furatur parum ea voluntate, vt tandem res crescat in magnam quantitatem ex Nauarr. in Euchir. cap. 17. num. 140. Et præter, quia talis voluntas est consensus in furtum rei magis valoris, & in modum augendi rem suam societati humanae valde repugnantem, ac in omni reipub. bene constituta valde exofensum, quantumcumq; accipiat à diuersis, ac nemini particulari fiat notabilis iniuria: prout contingere potest in in vsu ponderum vel mensurarum, iusto minoru: quibus res venales mensurantur. In quo mortale committi indicatur per illud Prouerb. 20. Ponsus & pondus in mensura & mensura vt vique abominabile est apud Deum.] Adde & quod habetur Deuter. 25. vers. 13. 14. 15. & 16.

Secus est vero, vt ibidem Nauarr. notat, de eo qui vult tantum furari parum & interea ex paruis, furtis repetitis notabilis summa efficitur præter intentionem ipsius. Nam talis non peccat plus quam venialiter: tum quia infinita venialia non constituunt vnum mortale, vt ostendimus in præced. libro 15. cap. 6. obseruatione 6. tum quia in eo casu, sicut & in præcedenti, magna quantitas non cadit sub voluntatem, sed tantum multi parua. Ex quibus intelligitur in confessione peccandum esse à Poenitente, an voluerit, ac quoties voluerit, quantitatem notabilem surripere, etiam si illud quod confitetur se surripuisse, sit minimum.

Præterea sentit Syluester in verbo Furtum, quæst. 2. quod et si res sit modica, peccatum nihilominus mortale esse, si intelligatur grauius ferri à domino, eo quod ipsa res sit illi multum chara. Sed vix ausim ex eo capite, aliter mortalis culpæ reum constituere: nisi si forte crederet aut credere deberet, prout Nauarr. habet in Euchir. cap. 17. num. 3. lit. B. dominum magna molestia & perturbatione inde afficiendum: vel cum verosimile foret eundem dominum tali occasione data lapsum in aliquod peccatum mortale siue iræ siue alterius passionis: vt Sotus inquit in lib. 5. de iust. & iure quæst. 3. art. 3. ad 3. argumentum D. Thoma. Simul indicans id nõ habere locum, quando res esset tam exigua, vt merito haberetur ludibrio is, qui ex illius ablatione se offensum putaret: vel deniq; cū res quidem minima surriperetur, sed ex ablatione illius notabile damnum sequeretur proximo, prout contingere potest quando calamus surripitur scribæ, vel acus factori, prout Sotus & Nauarrus fatentur locis citatis.

In quo tamen casu requiritur vt is qui dedit occasionem damni sciuerit illud securum esse, vel certe culpa sua necessauerit, ex c. finali De iniurijs. Ratioque est, quia inculpabilis ignorantia alias ipsum excusaret. Adde obiter in eodem quoque casu & ante memoratis non incurri ex communicationem latam ob mortale furtum: quia in illis ratio malitiæ mortalis non est furti, vt pote quæ non pendet ex recepta inuitio domino, cum sit modica: sed ex adiuncta circumstantia male voluntatis accipiendi si facultas daretur, aut scandali dati aut iniuste damnificationis, quæ peccata sunt diuersæ rationis à furto proprie dicto.

De magnitudine valoris requisiti ad furtum mortale.

S E C T I O P O S T E R I O R.

Cæterum quænam quantitas quantusve valor requiratur in re, furtum in ea commissum censendum sit mortale, magna est difficultas. De qua tres diuersas sententias referret Petrus à Nauarr. lib. 3. restit. cap. 1. num. 30. & nonnullis sequentibus. Notandum est autem, non posse quidquam in hac vita definiti infallibiliter, ex quo in vniversum de furto indicetur an mortale sit nec ne. Quamuis enim constet fur-

tum vnus quadrantis. v. g. non esse quantitatis notabilis, quæ ad mortale sufficiat? & furtum 20. scilicet mortale esse quantitatis notabilis, atque adeo sufficientis ad constituendum mortale: attamen de peris que furtis mediæ inter eas quantitatis, non constat nec ab homine definiti certo potest sed aliquid tantum per prudentiam conici ex circumstantiis temporis, loci, modi, effectuum & personarum iuxta iam dicta, & alia post dicenda.

Porro cum ex Soto loco cit. quantitas notabilis considerari possit duobus modis: vno per respectum ad personam cui res surripitur; altero secundum se, id est attendita ipsamet quantitate absolute; si ea priore modo consideretur, plane constat nullam quantitatem esse tum modicam quin reputari possit notabilis: quæ do quidem pauperi obolus interdum est quid maius quàm nummus aureus diniti, vt recte ait Syluester *in verbo Furtum quest. 2.* quia interdum ille potest inde impediri ne emat panem ex quo sustentet vitam. Vnde proposita difficultas est solummodo de quantitate spectata posteriore modo.

Ad illam autem minuendam, quia, vt diximus, nihil certo definiti potest, diuersi diuersam quantitatem assignant, quam minorem coniciunt non sufficere ad constitutionem peccati mortalis. Sotus quidem in citata responsione ad 3. duos, aut tres ducatos assignat, quoniam si ea quantitas a rege surripitur, etiam si is illam flocci faciat, crimen committitur. Nauarr. vero in cit. cap. 17. num. 3. lit. F, assignat vnum vel alterum regale: imò & dimidium, itemque vnam gallinam vel 12. oua. Alij autem de quantitate quidem centum regalium, aut 100. nummorum aureorum putarunt materiam peccati mortalis facere ex natura rei, sed cum dominus ex tali furto non pateretur aliud graue damnum: quorum sententiam vt nimis laxam, & illam Nauarr. vt nimis rigidam Petrus à Nauarro reicit, solutis argumentis quibus ex nituntur. Nobis autem satis est explicatione sequentis questionis, docere quid in praxi sequendum videatur.

QVÆSTIO IV.

Quomodo iudicandum sit de quantitate, ex qua furtum est peccatum mortale.

AD huius explicationem constituemus aliquot propositiones. Prima est, *quam ex Medina habet Petrus à Nauarro* non posse in re proposita statui certam regulam, loquendo de furto secundum se, & sine ordine ad personam. Ratio patet quia furtum est mortale propter graue damnum quod inferit: nec intelligi potest inferre, nisi personæ alicui, saltem in genere: puta Principibus, diuitibus, communibus personis, vel pauperibus.

Ratio iudicandi de tali quantitate.

SECUNDA est: vt in ordine ad personam furtum iudicetur esse mortale, considerandæ sunt duæ circumstantiæ: nimirum, quæ res furtiua necessaria fuerit illi à quo ablata est, & quantum æstimauerit talem rem. Hæc probatur: quia furtum tunc tantum est peccatum mortale, cum aduersatur charitati in proximum, vt patet per illud Apostoli ad Rom. 13. Qui proximum diligit, legem impleuit. Itemque per illud quod nullus contra charitatem in proximum peccet mortaliter, nisi grauem iniuriam ei, aut graue nocumentum inferat. De qua iniuria vel nocumento iudicandum est ex duobus prædictis circumstantiis. Nam si res neque est necessaria domino, neque is illam magni facit, censendam non est iniuriam magnam inferri illi, eiusdem ablatione. Vnde licet intelligere minorem quantitatem sufficere ad constituendum furtum mortale pauperi factum, quam ad furtum mortale factum prædiuiti: quoniam quantitatem quam prædiuites pro nihilo ducit, homo communis fortis magni facit: & quam hic parui æstimat, pauper magnificat. Ad iudicandum autem quamnam quisque quantitatem habeat pro magna: putarim considerandum esse id, quod ei pro sua conditione sufficeret ad hominem non infimæ sortis sustentandum per integram diem. Homano enim modo talis quantitas non solet modica reputari.

Valerij Par. III. Tom. 2.

Determinatio quantitatis sufficientis ad furtum mortale.

19. **I**deo tertia propositio subiciendum videtur, Si quid sit in particulari determinandum de quantitate rei alienæ ad furtum mortale sufficienti, secluso omni alio externo damno: esse illud, quod visum est Petro à Nauarro, alijs citatis, lib. 3. de restit. cap. 1. num. 39. Nimirum talem quantitatem respectu diuitum, esse circiter vnus nummus aurei, seu 60. assium: respectu vero personarum communium circiter viginti assium, & demum respectu pauperum circiter septem assium. Addidi (circiter) quia quantitas non potest mathematicè, sed tantum moraliter statui: sicut iusta pretia rerum quæ non consistunt in diuisibili termino, nisi is lege vel consuetudine definitus sit. Pro quo facit quod eiusmodi quantitates respectu talium personarum arbitrio prudentis non censeantur parua, nec ab ipsis contemnenda: cum per eas possint comparare sibi bona notabiliter vtilia ad personales vsus suos. Quoad pauperes quidem & mediocri fortunæ personas, quia quantitas proposita sufficiens potest illis ad se iuxta conditionem suam honeste sustentandam vno die: aut certe ad vsus alios quoad personas vere diuites: quia licet v. sibus personalibus ipsarum non valde noceat qui surripit ipsis vnum aureum nummum, nocet tamen notabiliter si spectes vsus alios, ad quos per talem quantitatem inueniuntur notabiliter ad soluendum seruo alicui stipendium, vel ad subueniendum alteri domesticæ necessitati, neque si illi abundant ideo floccifaciunt rerum suarum abutuntur. sed ea non minus tutas esse volunt à iniuria, quam velint alij. Accedit ad confirmationem quod nimis durum sit ob quantitatem minorem ea, quæ assignata est, damnare aliquem peccati mortalis, adeoque iudicare supplicio æterno dignum. Assignare maiorem vero in qua detur exculatio à mortali, sit aperire viam ad furta liberius perpetranda, & ad neglectum quemdam sententiæ ab Apostolo prolata in prioribus Corinth. ca. 6. Quod fures regnum Dei non possidebunt.

Quod ad mortale maior quantitas requiratur in furtis domesticorum quam aliorum.

20. **Q**uarta propositio est. Prædictam quantitatem, regulariter non esse censendam notabilem, quando domino non multum inuito surreptio facta fuerit. Ratio est: quia sicut ex rei paruitate, sic ex imperfectione inuitæ voluntatis domini furtum potest veniale esse, quod alioqui esset mortale. Nam ad acceptationem in qua consistit furti natura, perinde requiritur vt ipsa fiat inuito domino, ac vt sit rei alienæ. Vnde intelligitur, quod vxores non debeant de mortali ordinariæ cõdemnari si à maritis, nec filij si à patribus, nec serui si à dominis, nec denique famuli si ab iis quibus inferuiunt surripiant quantitatem prædictam. Nam cum dominus sit minus inuitus minusque ægre ferat rerum suarum ablationem, quæ ei fit à domesticis, quam quæ ab externis (nisi forte aliquid eorum sint amicitia aut alio vinculo ita ipsi coniuncti, vt merito par eorumdem ratio habeatur ac domesticorum) & minus quæ ab vxore & filiis quam quæ à seruis aut famulis. Ac cum ratio furti cæteris paribus exillimetur eo minor, quo dominus fuerit minus inuitus, efficitur sane vt maior quantitas requiratur ad constituendam lethalem culpam in furtis domesticorum & amicorum, quam in furtis aliorum: atque adeo in illis, domesticorum inquam & amicorum furtis, variandam esse quantitatem ipsam, prout respectu nonnullorum magis quam aliorum dominus inuitus fuerit. Quæ de causa circa eiusmodi furta assignari nequit aliqua certa quantitas quæ minor censenda sit non notabilis: præsertim cum inter dominos, quidam sint de se liberales, & ad aliquos melius quam ad alios sint affecti: taur in iisdem furtis de sufficienti quantitate ad culpæ mortalis constitutionem, definire sit relictum arbitrio prudentis, bona fide procedentis ex inspectione circumstantiarum.

In ea re autem attendendum erit, quod etiam si furta sint in notabili quantitate, non ideo de mortali esse statim condemnanda, nisi sint facta dominis quoad rem inuitis, quia cum fiunt quoad modum tantum inuitis, non sunt censenda plusquam venialia; vt cum domino dispiciet tantum,

Y

quod

quod res sua auferatur sibi per furtum: non autem quod ea sit in quantitate: in qua quidem non multum curatur: acturam illius facere respectu talis personae, illam sibi capientis. Quae doctrina est Caietani in verbo Furtum, Furtum in eo verbo num. 2. Nauarr. in Enchir. cap. 17. num. 139.

21. Probabiliter vero, censenda videtur non habere locum primo, quando res surripitur ad vsum ad quem dominus nullo modo voluisset eam concedere; vt ad scortationes computationes, ludos, & similia: tunc enim surreptio est vera furtum, tanquam vera accipio rei alienae inuito domino. Secundo, quando dominus ostendit sibi magnam iniuriam factam esse talis rei ablatione. Tertio, quando constat ipsum optare vt sibi res ablata restituatur, nec contentum esse quod ea retineatur. In quibus casibus Confessarius debet talis criminis eum compellere ad restitutionem faciendam; vel certe ad petendam illius relaxationem ab eo cui illa facienda fuerit: quicumque criminofus sit qui de de eiusmodi furto se accusat etiam vxor vel filius, Soto *lib. 5. de iustitia & iure quæst. 3. art. 1. & Syluest. in verbo Furtum quæst. 1. 1.* (quod intellige secundum antedicta lib. vigesimo num. 27. & 28.) & siue summa notabilis accepta sit tota simul, siue per minima furta iterata. Tam enim hoc modo peccasse quam illo, sufficit ad obligationem restituendi sub mortali, iuxta tradita à nobis in præced. lib. 10. tract. 1.

De furtis paruis, quorum iteratione peruenitur ad notabilem quantitatem.

22. Quinta propositio. Cum per furta parua ad notabilem quantitatem peruenitur, illud per quod eadem quantitas completur, mortale esse, quando cætera parua præcedentia debent inter se ac cum eo reputari vnum: non autem cum non debent. Huius prior pars, quam Sæcius habet in cit. q. 3. art. 3. ad 3. probatur: quia tunc maxime locum habet illud axioma: quod nihil referat simul, vel sigillatim aliquem spoliis. Deinde quia vltimum ipsum furtum in virtute præcedentium seu posito damno per præcedentia furta dato, causa est proxime notabilis damni iniuste dati, in cuius consummatione consummatur peccatum mortale. Posterior pars vero ex eo probatur, quod multa vniuersalia quantocumque sint numero, nunquam possint constituere vnum mortale, quandoquidem malitia illorum finita est, & huius infinita.

Porro multa furta modica in vnam quantitatem redundantia, tunc videntur vnum moraliter reputari posse, quando eodem tempore moraliter, siue (quod idem est) quando continuatione voluntatis augendi suum ex alieno, ac quando eodem modo eademque arte committuntur: semper aliquid amplius quam oportet accipiendo affectu lucrum augendi subinde: prout maxime contingit vendentibus minutim merces, carnes, vinum & id genus alia. Ex aduerso autem furta modica non videntur pro vno reputanda, quando interuallum temporis notabile, puta mensis, hebdomadae, diei, vel dimidia saltem diei interea intercedit: siue diuersis hominibus fiant, siue eisdem: siue aduerentia tamen ad quantitatem notabilem, ad quam per ea peruenitur: & sine animo furandi talem, id est, notabilem quantitatem; sicut solet sæpe contingere famulis, & aliis qui comestibilia, aut alia quaedam minima diuersis temporibus furantur. Signum vero quod istis dictis animis vel aduerentia desit potest esse ex Caietano in verbo Furtum notabile 1. quod existiment se non furari, quia modicum est quod accipiunt, vel certe modicum esse putant: adeo vt nullum nec expressum nec tacitum habeant animum surripendi notabile, quodque sufficiat ad culpam mortalem; & id eo per ignorantiam excusantur à mortali, præsertim rudes & idiotæ, qui ignorant istiusmodi subtilitates de furtis minimis.

Nota autem quod cum non soleant homines perinde inuiti esse, quod suæ res surripiantur per minima, quam quod simul surripiantur; nec item quod surreptio fiat interlapso longo tempore, quam quod breui tempore interposito; omnino dicendum esse, quod quæ quantitas cederet notabilis & sufficiens ad peccatum mortale, si simul alicui surriperetur, non esse similiter censendam sufficientem quando acciperetur illo altero modo; sicut frequenter contingit in furtis domesticorum. In quibus attendendum est etiam, quod domini minus iniuri sint illa ab his fieri quam fieri ab externis, cum

sciant difficile esse ita vitam hanc transigi, quin famuli modicum quid interdum accipiant. Quocirca quantitas quæ quoad furta ipsa minima longo temporis interuallo facta, censetur notabilis arbitrio prudentis; non est statim cæteris paribus iudicanda talis, quoad domesticorum furta eiusdem modi.

Congruenter autem dictis monere possumus cum Lud. Molina de iustitia & iure to. 1. tract. 2. disput. 688. num. 2. in fine, in axioma summa de qua agimus, sic attendendum esse ad qualitatem & diuitias dominorum; & ad tenacitatem ac liberalitatem eorum; & ad qualitatem rerum quæ surripiuntur, atque ad reliquas circumstantias concurrentes; vt (nisi surrepta summa esset magna, attendenda dominorum qualitate, aut furta essent frequentia, aut domini ipsi notabiliter egeant) non sit nec esse restitutionem iniungere. Quia licet iidem domini videantur tenaces, neque putentur velle talia furta fieri: presumendum est tamen, postquam eo modo facta sunt, nolle obligare ad restitutionem: præsertim quando sunt debitori; ac generosioris animi, & splendidiorum habent familiam. Quanquam tamen Confessarii virgere debent ne de cætero talia fiant nisi petita licentia à domino; aut nisi is qui confitetur certus sit dominum nullatenus fore inuitum si rem sciat: aut nisi idem dominus accipiens deneget illa, quæ ei præstare tenetur ad convenientem satisfactionem, aut iustam mercedem: quo casu daretur locus compensationi, de qua in præced. quæst. 1. si quidem petens, nullo modo vel non sine iurgio, aut vobiscundia, al'ave molestia notabili debitum obtinere queat.

De furtis minimis per quæ à pluribus damnum inferitur notabile.

Sexta propositio est. Quando per furta minima notabile aliquod damnum irrogatur à pluribus, quorum nullus per se surripuit quantitatem notabilem, si omnes simul ad tale damnus concurrant: puta mutuo se iniuriando, aut adiuvando, al'ave ratione cooperando ad ipsam damni illationem; tunc vnumquemque eorum peccare mortaliter: sicut vnusquisque est totius damni causa totalitate (vt vocant) effectus: licet partialis sit, partialitate quæ dicitur efficientiæ: quia est vnus effectus totus simul à pluribus causis efficientibus profectus. Sin autem concurrerent quidem simul, sed vnusquisque esset tantum causa damni illati à se; non autem illati à cæteris: distinguendum est: vel enim quisque tunc scit de damno per alios dato, vel certe ignorat. Si sciat, tunc omnes peccant mortaliter opinione multorum (quos refert & sequitur Petr. à Nauarr. in lib. 3. de restit. c. p. 1. num. 49.) sed vt id concedendum sit quoad eum cui placuerit alios secum concurrere in notabile damnus proximi: negari potest tamen quoad eum, præter cuius intentionem est, quod modica pars damni quam infert aliis partibus modicis iungatur, vt ex omnibus notabile damnus constituitur. Non enim hic, sicut ille prior consentit in ipsum notabile damnus, quod displicet ei, nec est illius author, nec adiutor nisi in modica quantitate. De qua re plenius Læsius lib. 2. de iustitia & iure cap. 12. dub. 9. Sin autem quis per ignorantiam excusabilem nihil sciat de causa, quam alii eum ipso dabant, aut daturi erant, aut certe iam dedissent notabilis damni, furtum ipsius commissum in re tantum modica excusatur à mortali: quia non alia culpa tunc cernitur, quam quæ in minimo furto præcise datur. De restitutione facienda in talibus casibus diximus in præced. lib. decimo tract. 1.

His pro praxi addendum est primo cum Molina in seq. disput. 689. maiorem quantitatem requiri ad culpam mortalem cum quis furatur à multis, sed à nullo quid notabile: quam cum furatur ab vno solo. Ratio est, quia cum nulli eorum de multorum inferatur notabile damnus, omnes sunt minus iniuri, quam vnus cui soli totum damnus inferretur.

Addendum est secundo, quantitatem minorem sufficere ad culpam mortalem quando quis simul furatur à multis (surripiendo scilicet ex cumulo multis communi) aut intra breue tempus quam qui longo temporis decursu, aut scorsim à multis furatur. Ratio est: quod domini plus offendantur, sintque magis iniuri, quod his modis bona ipsorum surripiantur quam illis. Et vero, quod domini sint minus iniuri, sufficiens causa est, vt maior quantitas requiratur ad culpam mortalem.

Adden-

Addendum est tertio maius damnum requiri ad mortalem culpam multorum, quorum quilibet accepit modicum quid, neque fuit causa damni aliorum, quam requiratur ad mortalem culpam unius tantum qui dedisset totam eam damni latitudinem. Ratio est, quia magis iniuriosum censeatur causam esse totius alicuius damni, quam tantum partis; deo que istud requirit maiorem quantitatem ad constituendum mortale.

Addendum est quarto: non videri peccatum mortale, si post datum totum aliquid notabile danum, al quod leue superaddatur: vt si post transitum exercitus per vineam alicuius, vnum aut alterum solummodo ex eadem quis accipiat. Ratio est: quia modicum solummodo accipit, nec causam dedit notabili damno precedenti, sed inuenit iam illatum. Que ratio etiam potest esse eius, quod ipse Molina habet in fine eiusdem disputationis: non esse iniiciendum scripturam peccati mortalis accipienti modicum, nisi constiterit ei, aliis simul accipientibus illatum esse domino graue damnum, cuius particeps censeri debeat. Nec item probabile est, quod sufficiat vt ei de cuius bonis modicum quid accipitur, decursu longi temporis alias fuerit ab alijs datum aliquid notabile damnum: namque id non est causa sufficienter rei paruas accipientem excuset a mortali, vt pote quod id nullo modo infert notabile damnum: aut notabiliter auget prius datum.

Vltima quaestio, quae pignus ob futurum incurritur.

14. **R**esponso ad hanc est, praeter aeternam damnationis reatum (de quo constat ex antedictis) iure naturali fures obligari ad rerum furto ablatarum restitutionem de qua in precedenti parte libro decimo. Iure canonico vero per cap. Fures, De furtis, fures qui inter furandum occisi sunt, priuantur orationibus fidelium. Item per cap. Cum non ab homine, De iudicijs, Clericus in quocumque ordine constitutus qui furtum commiserit si legitime conuictus fuerit, debet a Iudice Ecclesiastico deponi: Si que depositus incorrigibilis perseveret in tali peccato, debet contumacia crescente excommunicari, Et demum si in profundum in malorum veniens contemplerit, debet potestati seculari tradi vt puniatur.

Aduerte autem ex concil. Trident. sess. 15. cap. 3. excommunicationes pro furtis a nemine prorsus, quam ab Episcopo decerni possit; & tunc non alias quam ex re non vngiri, causaque diligenter, ac magna maturitate per Episcopum ipsam examinata: quae animus eius moueat, neque ad eas concedendas, cuiusvis secularis, etiam magistratus auctoritate, adducatur, sed totum in eius arbitrio & conscientia sit positum, quando ipse pro re, loco, persona, aut tempore, eas decernendas esse iudicauerit.

Aduerte etiam pro furto excommunicationem ferri non ad puniendum, cum sit praeteritum, sed ad obinendam restitutionem damni per ipsum dati: a qua excusatur siue ob impossibilitatem, siue ob condonationem creditoris, qualis praesumitur in marito, respectu uxoris: in parentibus respectu filiorum liberorum, aut in amico respectu amicorum familiarium, siue ob compensationem seruatis debitis conditionibus factam: excusatur pariter ab excommunicatione ipsa lata ob furta iure deniq; ciuili fures patibulo addicuntur. De qua re quia parum spectat ad nostrum institutum qui vult potest videre Couarr. lib. 2. var. resolut. cap. 9. num. 7. vbi refert Scotum negantem in 2. sententiarum distinct. 15. quaest. 3. quod fur simplex, seu non raptor, nec sacrilegus possit morte puniri. Quam etiam sententiam impugnant Caiet. 2. 2. quaest. 64. art. 2. Sotus in 5. De iust. & iure, quaest. 3. art. 3. ad 4. Molina de iustitia & iure, tomo 1. r. act. 2. disput. 695. vbi quoque de ceteris penis temporalibus pro furto imponendis agit.

Neque immerito impugnant: quia si licet priuato ad rerum suarum defensionem necessariam occidere furem vt suo loco docuimus (& lacius tractat Petrus a Nauar. lib. 2. de re iust. c. 3. n. 395. & aliquod sequentibus sane licebit etiam iudici vt alias penas, ita & morte pro tali crimine aliquando inferre: nempe cum pro quantitate culpae consideratis omnibus circumstantiis iudicauerit id conferre ad commu-

ne bonum & Reipub. pacem. Nam fures plerumque non solum ijs a quibus furantur damnum inferunt: sed etiam bonum commune laedunt, perturbantes Reipub. pacem, causamque praesentes caedibus & alijs malis.

CAPVT II

De auaritia.

SVMMARIVM.

- 25 *Quid sit auaritia, & quod ea non modo liberalitati sed etiam iustitiae opponatur.*
 26 *Quando sit vel non sit peccatum mortale suo genere: & quare ratione delegenda sit, consistens in detentione alieni.*
 27 *Quando pariter prodigalitas peccatum sit, vel non sit suo genere mortale.*
 28 *Septem sicut auaritia.*
 29 *Documenta de inuicitudine, quo ad malitia ipsius grauitatem.*
 30 *Admonitio de violentia, fallacia, fraude, & periurio.*
 31 *Quatuor modi quibus potest proditio contingere, & esse peccatum mortale.*

DE auaritia satis fuse disputat D. Thomas 2. 2. quaest. 118. contenti erimus docere quid sit, quale peccatum sit: & cum ponatur in numero vitiorum capitalium, quas habeat filias. Caetera sufficienter ad nostrum institutum intelligi poterunt ex iam dictis de furto, & ex post dicendis de acceptione personarum, vsura, & simonia quibus immiscetur.

QVÆSTIO I.

Quid sit auaritia.

Definiri potest auaritia, amor inordinatus habendi: seu (quod idem est voluntatis affectus carens modo & regula rationis, quo fertur in diuitias, seu pecunias & res alias quae pecunia assimilantur: vt pecora, vineae, agri, domus, & eiusmodi alia vtilia ad praesentis vitae vsus. Vnde intelligitur, eam versari circa actus externos, positos in retinendo pecunias, aliasve res ad vitam vtilis, idque praeter modum: hoc est, non dando eas quando, quomodo, & quibus oportet: aut acquirendo congregandoque eas immoderate seu absque rationis modo, & mensura. Intelligitur quoque eam tanquam alteri extremo vitioso, opponi prodigalitati, consistenti in dando propria plusquam oportet, & in conseruando illa minus quam oportet. Liberalitati vero tanquam virtuti mediae; posita in moderatione amoris diuitiarum: sic vt haedentur & conseruentur, quando ac quomodo oportet.

Non modo autem liberalitati, sed etiam iustitiae aduersatur auaritia, vt post D. Thomam in cit. quaest. 118. art. 1. habet Nauar. in Enchir. cap. 23. num. 70. Etenim sicut liberalitati aduersatur, quando est affectus immoderatus circa bona propria, sic aduersatur iustitiae, quatenus est circa bona aliena, prout accidit quando ex immoderato affectu diuitiarum, non datur alteri quod ei debetur, aut alienum accipitur via iniusta per furtum, rapinam, vsuram, &c. Pariter iam ratione prodigalitas repugnat tam iustitiae quam liberalitati: huic quidem, cum per eam propria tantum consumuntur: illi vero cum etiam aliena: vt cum quis multa debens inuoluntate pecunias consumit: vnde fit impotens ad soluendum creditoribus.

QVÆSTIO II.

Quale peccatum sit auaritia.

Hoc paucis & perspicue Toletus explicat in suo tractatu de peccatis capitalibus c. 25. in quibus ad cognoscendum quale peccatum sit auaritia oportere considerare quando ea sit contra iustitiam, & quando contra liberalitatem. Suo genere enim peccatum est mortale, quando committitur contra iustitiam: vt cum quis ex pecuniae affectu retinet a ieiunam quod restituere tenetur, aut accipit aliquid via aliqua iniusta. In eo enim peccatum mortale committitur contra hoc septimum preceptum: nisi materia leuitas, aut defectus plene deliberationis ipsum excuset.

Peccatum vero est suo genere tantum veniale, quando committitur solum contra liberalitatem: vt cum quis bono-